

Nr 113.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m.m.; given Stockholms slott den 7 mars 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Ericsson, anmäler statsrådet Sträng fråga om åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. och anför därvid.

I. Åtgärder till stödjande av odling av oljeväxter.

Alltsedan år 1939 ha statsmakterna genom särskilda åtgärder lämnat stöd åt odlingen av oljeväxter. I fråga om de under tiden till och med år 1945 vidtagna stödåtgärderna torde jag få hänvisa till propositionerna nr 243/1939 L, IX H.T. 1940 p. 94, 132/1940 L, 29/1941, 345/1941, 177/1943, 199/1944 och 50/1945.

Genom beslut den 5 april 1946 har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande (prop. nr 108; r. skr. nr 109) fastställt följande garantipriser å vårsått, till oljefabrikerna levererat frö med 9 procent vattenhalt av 1946 års skörd, nämligen

för vårraps.....	kronor 0: 89 per kilogram
› vitsenap	› 0: 77 › ›
› Fiskebysenap	› 0: 84 › ›
› vallmo	› 0: 95 › ›
› linfrö	› 0: 75 › ›

Beträffande höstraps och höstrybs av 1947 års skörd godkände riksdagen ett högsta garantipris av 85 öre per kilogram. Härvid förutsattes att Kungl. Maj:t skulle äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödtåtgärderna, därest några större förskjutningar i försörjningsläget skulle inträffa. Sedermera har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 juli 1946 fastställt garantipriset för frö av nämnda växter av normal kvalitet av 1947 års skörd till 91 öre per kilogram vid leverans till oljefabrikerna av en till 9 procent vattenhalt nedtorkad vara.

I fråga om icke kontraktsoflade fröpartier ha fastställts inlösningspriser, vilka med 4 öre per kilogram understiga de priser, som utbetalas till kontraktsoflare.

I samtliga nu angivna garantipriser ha inräknats kostnaderna för torkning av fröet m. m.

Organisationen av odlingen av de egentliga oljeväxterna har uppdragits åt Sveriges oljeväxtodlares centralförening u. p. a., medan organisationen av odlingen av lin för spånadsändamål anförtrots Riksförbundet lin och hampa. Enligt avtal mellan nyssnämnda centralförening och Svenska lantmännens riksförbund har emellertid detta förbund åtagit sig att mot viss ersättning omhänderväsa fröets mottagande, torkning och rensning m. m. samt att leverera fröet till oljefabrik. För denna verksamhet har förbundet inrättat en särskild avdelning, benämnd Oljeväxtcentralen.

Genom beslut den 10 maj 1946 har Kungl. Maj:t bemyndigat statens livsmedelskommission att från den inom kommissionen inrättade clearingkassan för fettvaror täcka förlust å den inhemska odlingen av oljeväxtfrö under år 1946.

Till befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter har för löpande budgetår anvisats ett anslag av 35 000 kronor. Av anslaget ha disponerats dels högst 7 000 kronor för bestridande av livsmedelskommissionens kostnader under budgetåret 1946/47 för undersöknings- och försöksverksamhet på oljeväxtodlingens område, dels högst 18 000 kronor för utbetalning till Sveriges utsädesförening för bestridande av kostnaderna för av föreningen bedrivna förädlingsarbeten och försök med oljeväxter m. m. för tiden intill den 1 juli 1947, och dels högst 10 000 kronor för utbetalning till Algot Holmberg & söner aktiebolag för bestridande av kostnader för förädlingsarbeten med sojväxter.

I skrivelse den 14 februari 1947 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels godkänna av kommissionen framlagd plan för stödjande av oljeväxtodlingen under år 1947/48, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa garantipriser på oljeväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad kommissionen i skrivelsen föreslagit och dels medgiva att av förefintlig behållning å reservationsanslaget till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Stödjande av odlingen av vissa kulturväxter finge för budgetåret 1947/48 disponeras ett belopp av 40 000 kronor. Vid kommissionens framställning funnos fogade vissa inom kommissionen upprättade promemorior, angående bland annat garantipriser för oljeväxter och oljeväxtodlingens omfattning, försörjningsläget i fråga om fettvaror samt kostnaderna för framställning av olja ur svenskt oljeväxtfrö. Enligt vad kommissionen meddelat har *statens priskontrollnämnd* förklarat sig instämma i kommissionens förevarande framställning, varjämte kommissionen rörande odlingen av oljelin samrätt med *statens industrikommission*.

Tillika har *Algot Holmberg & söner aktiebolag* i skrivelse den 19 augusti 1946 hemställt om statsbidrag med 25 000 kronor för fullföljande under år 1947 av bolagets förädlingsarbeten med sojaväxter. Över framställningen ha *lantbruksstyrelsen* och *statens livsmedelskommission* den 11 oktober 1946 avgivit gemensamt utlåtande och däri förordat statsbidrag till bolaget med 15 000 kronor.

Jag torde i detta sammanhang även få erinra, att *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 31 augusti 1946 i samband med äskande av medel till bidrag till Sveriges utsädesförening hemställt om anvisande av ett belopp av 18 000 kronor för fortsättande av föreningens förädlingsarbeten med oljeväxter m. m.

I den vid livsmedelskommissionens skrivelse fogade förstnämnda promemorian har rörande omfattningen av oljeväxtodlingen under åren 1940—1946 upptagits följande sammanställning.

År	Areal hektar cirka	Ungefärligt antal odlare
1940	400	250
1941	8 600	2 800
1942	18 500	5 000
1943	29 500	7 000
1944	44 350	12 600
1945	37 000	8 500
1946	27 000	5 700

Till närmare belysande av de arealförskjutningar, som ägt rum från 1945 till 1946 för de olika oljeväxtslagen, ha i promemorian följande uppgifter anförts.

	1945 hektar	Areal 1946 hektar	Ökning resp. minskning hektar
Höstraps	6 963	5 393	— 1 570
Höstrybs	368	429	+ 61
Vårraps.....	7 914	6 906	— 1 008
Vitsenap	4 336	5 241	+ 905
Fiskebysenap	147	40	— 107
Vallmo	1 902	259	— 1 643
Oljelin	15 372	8 730	— 6 642
Summa	37 002	26 998	-- 10 004

I anslutning till här återgivna uppgifter har i promemorian framhållits att den minskning av odlingen i fråga om vårsådda oljeväxter, som sammanlagt med undantag för oljelin uppgått till 1 853 hektar, i första hand återspeglade en nedgång av arealen av vallmo.

Rörande fördelningen av oljeväxtodlingen på olika län har i promemorian följande tablå uppgjorts.

1946 års oljeväxtareal i hektar enligt odlingskontrakt med Sveriges oljeväxtodlares centralförening den 31 december 1946.

L ä n	Höstraps ³	Höstrybs ³	Vårraps	Vit- senap	Fiske- by- senap	Vallmo	Oljelin	Summa
Stockholms	2·50	—	9·50	—	—	—	2·00	14·00
Uppsala	—	—	—	—	—	1·00	2·50	3·50
Södermanlands.....	11·00	3·70	31·50	5·85	—	—	128·43	183·28
Östergötlands	315·50	91·90	1 183·69	63·50	5·50	1·00	2 962·11	4 623·20
Jönköpings.....	0·50	—	13·00	6·50	—	—	—	20·00
Kronobergs	—	—	22·80	13·00	—	—	0·25	36·05
Norra Kalmar	4·50	—	24·25	7·50	—	—	77·25	113·50
S. Kalmar (fastl.)..	206·70	10·25	495·15	33·00	0·50	—	19·00	764·60
S. Kalmar (Öland)	163·60	1·50	63·75	84·97	5·00	1·00	30·00	349·82
Gotlands.....	376·85	93·80	857·05	378·35	8·25	16·15	643·45	2 373·90
Blekinge.....	45·75	6·50	84·40	3·50	—	—	—	140·15
Kristianstads.....	601·50	50·70	262·50	732·15	9·25	51·05	591·94	2 299·09
Malmöhus	3 369·46	68·50	3 253·40	3 720·66	11·33	185·06	3 736·90	14 345·31
Hallands	219·05	37·00	344·85	61·75	—	1·00	153·00	816 65
Göteborgs och Bohus	—	—	10·50	—	—	—	16·00	26·50
Älvsborgs	22·40	5·45	48·30	3·00	—	—	41·90	121·05
Skaraborgs.....	11·06	46·56	186·63	113·06	—	1·66	145·33	504·30
Värmlands.....	—	—	4·00	11·00	—	—	0·50	15·50
Örebro	29·50	13·00	7·50	—	—	—	42·50	92·50
Västmanlands	13·00	—	—	—	—	—	136·50	149·50
Kopparbergs	—	—	—	3·00	—	1·00	—	4·00
Summa	¹ 5 392·87	² 428·86	6 905·77	5 240·59	39·83	258·92	8 729·56	26 996·40

I anslutning till tablån har i promemorian anförts följande.

Av tablån framgår, att de största arealerna eller något mer än hälften av 1946 års oljeväxtodling förekommit inom Malmöhus län. Betydande arealer med oljeväxter ha dock odlats även inom Östergötlands, Gotlands, Kristianstads, Kalmar och Hallands län.

¹ Ursprungligen kontrakterad areal 6 226·03 hektar. — ² Ursprungligen kontrakterad areal 553·65 hektar. — ³ 1946 års skörd.

Då fröleveranserna till oljeväxtcentralen ännu icke avslutats, kan resultatet av 1946 års oljeväxtodling icke nu exakt angivas. Enligt av oljeväxtcentralen meddelade preliminära uppgifter angående medelskörden per hektar synes emellertid skörderesultatet i allmänhet, med undantag för höstraps, icke hava uppgått till vad som brukar angivas som normalskörd för respektive grödor. Att skörden blivit mindre torde i första hand bero på angrepp av rapsvivel, skidgallmygga, gammafly och andra skadeinsekter. En uppskattning av 1946 års oljeväxtskörd på basis av nyssnämnda preliminära uppgifter giver till resultat, att skörden av de för produktion av matfett avsedda oljeväxtfröerna kan beräknas utgöra cirka 20 400 ton medan skörden av oljelin kan uppskattas till 7 700 ton.

Rörande inriktningen av odlingen av här ifrågakärande växter har livsmedelskommissionen i sin skrivelse anfört följande.

Vad gäller oljeväxtodlingens omfattning under produktionsåret 1946/47 må först anföras, att den för kontraktsodling per den 30 november 1946 anmälda arealen höstsådda oljeväxter omfattade cirka 9 105 hektar höstraps och 775 hektar höstrybs eller sammanlagt 9 880 hektar. Närmast föregående år uppgingo de ursprungligen kontraktstecknade arealerna till cirka 6 230 hektar höstraps och 550 hektar höstrybs eller sammanlagt 6 780 hektar. Genom upplöjning och annullering av kontrakt nedgingo dock dessa arealer till cirka 5 820 hektar, d. v. s. med icke mindre än 960 hektar. Den nu med höstraps och höstrybs enligt odlingskontrakten besådda arealen är i runt tal 4 000 hektar större än den år 1946 skördade arealen. På grund av att en del odlingar med all säkerhet av skilda orsaker, främst den rådande starka kylan, komma att utgå, får man emellertid räkna med att arealökningen för de höstsådda oljeväxterna innevarande år blir mindre än den nyss angivna.

Storleken av den areal av vårsådda oljeväxter, som borde eftersträvas, beror enligt livsmedelskommissionens uppfattning i första hand på försörjningsläget i fråga om matfett och linolja samt kostnaderna för de producerade oljorna. Kommissionen har räknat med att vårt land för kalenderåret 1947 av International Emergency Food Council skulle beviljas en importkvot, motsvarande cirka 20 000 ton matnyttigt fett. För att nuvarande låga fettransoner skulle kunna bibehållas under året erfordrades ett avsevärt tillskott av olja från inhemsk oljeväxtodling. Då priserna på margarinaråvaror i utlandet stigit kraftigt, vilket medfört att Sverige för vissa partier fått betala 2 kronor 50 öre cif räknat per kilogram olja, har kommissionen även med hänsyn till kostnadsläget ansett en ökning av 1947 års odling av vårsådda oljeväxter synnerligen önskvärd. I detta sammanhang har kommissionen vidare anfört.

Arealen av vårsådda oljeväxter vilka användas som råvaror i margarinframställningen utgjorde under år 1946 12 450 hektar. Motsvarande areal torde för år 1947 böra utökas till minst 15 000 hektar. Om sistnämnda areal uppnås, skulle man, under förutsättning att med höstraps och höstrybs nu besådda arealer icke behöva upplösas i mer än normal omfattning, kunna räkna med en sammanlagd odling på omkring 25 000 hektar av de för produktion av matfett avsedda oljeväxterna.

Rörande odlingen av oljelin har livsmedelskommissionen samrått med statens industrikommission. Härvid har industrikommissionen på grund av de begränsade möjligheterna att importera linolja och linfrö uttalat sig för en

mycket kraftig utökning av odlingen av oljelin, nämligen från 8 700 hektar år 1946 till minst 20 000 och högst 30 000 hektar 1947. Med hänsyn till att vår preliminära importkvot av International Emergency Food Council angivits till endast 4 000 ton, medan det aktuella årsbehovet av linolja, bl. a. till följd av bristen under tidigare år, icke kan anses understiga 20 000 ton, måste en sådan utökning också anses i och för sig önskvärd. För en relativt stor odling talar även det förhållandet, att importpriset på linolja stigit ännu kraftigare än motsvarande pris på matnyttigt fett. Prisläget på olika marknader varierar för närvarande mellan 3 och 5 kronor cif Sverige, räknat per kilogram olja. Emellertid måste en odling av den av industrikommissionen ifrågasatta omfattningen, vilken endast kan åstadkommas genom en mycket kraftig höjning av odlarepriset på linfrö, komma att inkräkta på odlingen av såväl övriga oljeväxter som andra för folkförsörjningen betydelsefulla växtslag, därest icke priset på dessa höjes i motsvarande mån. Med hänsyn härtill synes odlingen av oljelin enligt livsmedelskommissionens uppfattning icke lämpligen böra utökas till att omfatta mer än 15 000 eller högst 20 000 hektar under år 1947.

Beträffande de priser, som böra gälla för 1947 års odlingar, har livsmedelskommissionen anfört följande.

Kommissionen har kommit till den uppfattningen, att därest den önskvärda utökningen av arealen av sådana oljeväxter, vilkas oljor äro avsedda att användas för framställning av margarin, skall kunna påräknas, priset till odlare för vårrops och vitsenap, vilket för närvarande, räknat för vara med 18 procent vattenhalt, utgör 75 respektive 65 öre per kilogram, synes böra höjas med ungefär 10 öre per kilogram. För att denna prishöjning skall kunna komma till stånd, erfordras en höjning av garantipriset för frö med 9 procent vattenhalt med 12 öre per kilogram för vårrops och 13 öre per kilogram för vitsenap. Härvid har kommissionen räknat med att den marginal, som erfordras för bestridande av kostnaden för fröernas omhändertagande, torkning m. m. kan begränsas till 4 à 5 öre per kilogram nedtorkad vara. För vallmo, som trots oljans höga kvalitet icke synes kunna konkurrera med nyssnämnda oljeväxtslag vid produktion av margarinråvaror, föreslås en något mindre höjning av garantipriset, nämligen 6 öre per kilogram. Priset på Fiskebysenap torde, liksom föregående år, böra sättas i relation till priset på vitsenap. För oljelin, i fråga om vilket växtslag, enligt vad tidigare anförts, den kraftigaste arealökningen anses av behovet påkallad, föreslås i år en höjning av garantipriset med 17 öre per kilogram.

För frö av hampa av 1946 års skörd fastställdes icke något garantipris. Praktiskt taget hela produktionen torde ha åtgått till utsäde och till fågelböda. Garantipris på detta fröslag synes ej heller erforderligt i fråga om 1947 års skörd. För att eventuellt uppkommande överskottspartier hamprö skola kunna tillgodogöras för oljeutvinning, torde emellertid livsmedelskommissionen liksom tidigare böra äga befogenhet att föranstalta om inlösen av hamprö till pris, som med hänsyn till oljehalten i fröna motsvarar högst garantipriset för vårrops. Enahanda befogenhet bör tillkomma kommissionen även beträffande andra oljehaltiga fröslag, t. ex. solros, soja, crambe, lindådra m. fl.

Under åberopande av det anförda föreslår kommissionen följande garantipriser för till 9 procent vattenhalt nedtorkade och till oljefabrikerna levererade fröer av vårsådda oljeväxter av 1947 års skörd:

för vårraps	kronor	1:01	per kilogram
» vitsenap.....	»	0:90	» »
» Fiskebysenap.....	»	0:95	» »
» vallmo.....	»	1:01	» »
» lin	»	0:92	» »

Priset till odlare synes liksom tidigare böra beräknas på frövara med 18 procent vattenhalt. Därest nämnda garantipriser fastställas, har Sveriges oljeväxtodlares centralförening utfäst sig att till sådana odlare, som med föreningen tecknat kontrakt om odling av här avsedda oljeväxter, betala följande grundpriser för vara med 18 procent vattenhalt, nämligen för vårraps 85, för vitsenap 75, för Fiskebysenap 80, för vallmo 85 och för oljelin 77 öre, allt per kilogram frö.

Då man ännu icke har möjlighet bilda sig någon bestämd uppfattning om behovet av höstraps- och höstrybsodling under produktionsåret 1947/48, torde det icke vara lämpligt att redan nu definitivt fastställa priset på frö av dessa oljeväxter av 1948 års skörd. I stället torde riksdagen, liksom de senaste åren, böra fastställa det högsta garantipris för frö av höstraps och höstrybs, som må tillämpas för ifrågavarande års skörd. Anledning synes nu icke föreligga att fastställa berörda pris till högre belopp än det garantipris, som gäller för höstraps och höstrybs av 1947 års skörd, alltså 91 öre per kilogram för en till 9 procent vattenhalt nedtorkad och till oljefabrikerna levererad vara. Härvid torde emellertid böra förutsättas, att Kungl. Maj:ts skall äga befogenhet att vidtaga erforderlig höjning av priset, därest så med hänsyn till försörjningsläget skulle visa sig av behovet påkallat.

Vad angår organisationen av odlingen av här ifrågavarande kulturväxter har livsmedelskommissionen uttalat följande.

Beträffande egentliga oljeväxter, d. v. s. samtliga förut omförmälda växtslag utom spånadslin och hampa, torde livsmedelskommissionen böra erhålla bemyndigande att uppdraga åt Sveriges oljeväxtodlares centralförening att dels med odlarsammanslutningar och enskilda odlare teckna kontrakt om odling våren 1947, dels ombesörja mottagning, nedtorkning och rensning m. m. av fröet jämte leverans av den färdigställda varan till oljefabrik. Kontraktsteckning rörande odling av spånadslin torde liksom tidigare böra ombesörjas av linberedningsföreningarna, vilka äro sammanslutna i Riksförbundet lin och hampa. Livsmedelskommissionen bör därför vidare bemyndigas att uppdraga åt Riksförbundet lin och hampa att till fastställt garantipris, på samma sätt som Sveriges oljeväxtodlares centralförening beträffande frö av egentliga oljeväxter, ombesörja iordningställande, försäljning och leverans till oljeslageri av det frö, som framkommer vid linberedningsverken.

I fråga om medelsbehovet under budgetåret 1947/48 har livsmedelskommissionen anfört i huvudsak följande.

Livsmedelskommissionen förordar, att för nästa budgetår ett belopp av 18 000 kronor ställes till Sveriges utsädesförenings förfogande för bestridande av kostnaderna för av föreningen bedrivna förädlingsarbeten och försök med oljeväxter m. m. Vidare torde, såsom kommissionen och lantbruksstyrelsen i sitt utlåtande den 11 oktober 1946 anfört, Algot Holmberg & söner aktiebolag böra tilldelas ett belopp av 15 000 kronor till fortsatt förädlingsverksamhet med sojaväxter. Det belopp å högst 7 000 kronor, som kommissionen äger använda för bestridande av kommissionens kostnader under budgetåret 1946/47 för undersökningar och försöksverksamhet på oljeväxtodlingens om-

råde, avser kommissionen att ställa till statens växtskyddsanstalts förfogande för fortsatta undersökningar rörande bekämpning av skadeinsekter på oljeväxter och därmed sammanhängande frågor. Då kommissionen finner angeläget, att dessa undersökningar fortsätts, vill kommissionen föreslå att ett belopp av högst 7 000 kronor ställs till anstaltens förfogande även för nästa budgetår. För budgetåret 1947/48 skulle sålunda för ifrågakvarande ändamål erfordras sammanlagt 40 000 kronor. Emellertid beräknar kommissionen, att av de under tidigare budgetår för ändamålen anvisade medlen vid utgången av löpande budgetår kommer att återstå en behållning av omkring 67 000 kronor. Med hänsyn härtill torde någon särskild medelsanvisning för nästa budgetår icke vara erforderlig utan nu förordade belopp kunna utgå ur nyssnämnda behållning.

Beträffande den förlust, som kan uppkomma på 1947 års oljeväxtodling, anser kommissionen det lämpligast, att denna, liksom under tidigare år, täckes med anlåtande av kommissionens clearingkassa för fettvaror.

På samma sätt som tidigare torde clearingkassans medel vidare böra få tagas i anspråk för utlämnande av förskott till inlösen av oljeväxtfrö, i den mån så prövas erforderligt.

II. Åtgärder för stödjande av odlingen av lin och hampa.

Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag (prop. nr 132; r. skr. nr 171) medgavs att lån till anläggande av lin- och hampberedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkande av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten ett anslag å 300 000 kronor. Riksdagen medgav tillika, att viss garanti finge lämnas rörande priserna för frö av oljelin. De ändrade bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden utfärdades genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 605).

1940 års urtima riksdag (prop. nr 51; r. skr. nr 67) anvisade å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 till hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. I samband härmed beslöts tillika att lämna linodlingen ytterligare stöd genom prisgaranti. Enligt detta beslut skulle priset på linhalm under treårsperioden 1941—1943 för kvalitetsklass I garanteras utgöra 80 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med den begränsning att statligt stöd icke skulle utgå med högre belopp än 200 kronor per hektar spånadslin. Vissa jämkningar i bestämmelserna om lån godkändes även av riksdagen. Kungörelse härom utfärdades den 22 november 1940 (nr 952).

Vid 1941 års riksdag (prop. nr 333; r. skr. nr 501) medgavs, att för uppförande av lin- och hampberedningsverk statsbidrag utan återbetalningsskyldighet skulle kunna lämnas. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisades dels för sistnämnda ändamål ett anslag av 500 000 kronor och dels såsom förstärkning av hemslöjdslånefonden ett anslag av 1 500 000 kronor. Tillika medgav riksdagen, att prisgaranti för hamphalm finge lämnas. Detta beslut innebar, att priset på hamphalm under femårsperioden 1942—1946 för kvalitetsklass I garanterades utgöra 50 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med samma be-

gränsning som beslutats i fråga om linhalm. I anslutning till detta beslut utsträcktes tiden för garantien för linhalm t. o. m. år 1946. Vissa ändringar skulle även genomföras i fråga om bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden. Kungörelser utfärdades den 13 mars 1942 dels beträffande dessa ändringar (nr 152) och dels angående statsbidrag för anläggande av lin- och hamperedningsanstalter (nr 153).

Å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisade 1942 års riksdag ett anslag av 1 000 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

1943 års riksdag (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) har till bidrag till lin- och hamperedningsanläggningar anvisat dels å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett anslag av 800 000 kronor och dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett anslag av 130 000 kronor. Härjämte ha (prop. nr 2 och 344; r. skr. nr 20 och 474) å sistnämnda tilläggsstater till förstärkning av hemslöjdslånefonden anvisats 3 000 000 respektive 600 000 kronor. Vid 1943 års riksdag (prop. nr 176; r. skr. nr 178) höjdes vidare maximibeloppet för statsbidrag till upprätthållande av garantipriset på lin- och hamphalm till 450 kronor per hektar för lin samt till 350 kronor per hektar för hampa. I samband härmed beslöt riksdagen att garantitiden skulle omfatta en period av fem år från amorteringstidens början för vederbörande beredningsanstalt, dock att garantitiden i intet fall finge utsträckas längre än till och med utgången av år 1950.

1944 års riksdag (prop. nr 103; r. skr. nr 314) anvisade för budgetåret 1944/45 ett anslag av 250 000 kronor till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar samt ett anslag av 1 400 000 kronor till hemslöjdslånefonden.

För budgetåret 1945/46 har riksdagen (skr. nr 177), med bifall till propositionen nr 201, anvisat dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hamperedningsanläggningar ett anslag av 145 000 kronor, dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm ett anslag av 1 961 000 kronor och dels till hemslöjdslånefonden ett investeringsanslag av 400 000 kronor. Tillika har Kungl. Maj:t, i anslutning till vad i förenämnda proposition nr 201/1945 anförts beträffande frågan om anstånd för hamperedningsverken med fullgörande av intill den 1 juli 1946 förfallande amorteringar å ur hemslöjdslånefonden erhållna lån, genom beslut den 21 december 1945 medgivit dylikt anstånd tills vidare.

Genom beslut av 1946 års riksdag (prop. nr 108; r. skr. nr 109) anvisades å riksstaten för budgetåret 1946/47 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å linhalm ett reservationsanslag av 610 000 kronor. Tillika anvisade samma års riksdag (prop. nr 311, bil. 7, p. 5; r. skr. nr 515) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm ett reservationsanslag av 580 000 kronor. Sedermera har Kungl. Maj:t i anslutning till vad i nyssnämnda proposition nr 108/1946 uttalats genom beslut den 20 december 1946 medgivit hamperedningsverken anstånd tills vidare med erläggande av intill den 1 juli 1947 förfallande amorteringar å från hemslöjdslånefonden erhållna lån.

I årets statsverksproposition (IX H. T. p. 85) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm och linhalm för budgetåret 1947/48 beräkna ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor.

Jag torde här även få erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 9 februari 1945 meddelat bestämmelser angående reglering av marknadspriset å mjukfibrig hampa, innebärande bland annat att inom statens industrikommission en särskild clearingskassa inrättats för ändamålet.

Vidare torde jag få erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 4 maj 1945 anbefallt lantbruksstyrelsen och kommerskollegium att gemensamt verkställa utredning rörande den omfattning, i vilken inhemsk hampodling och hampberedning framdeles borde bedrivas.

I skrivelse den 28 oktober 1946 har *lantbruksstyrelsen*, med överlämnande av en den 22 juli 1946 dagtecknad framställning i ämnet från statens linnämnd, hemställt, att till stödjande av priset å hamphalm och linhalm måtte för budgetåret 1947/48 anvisas ett reservationsanslag av 1 200 000 kronor, därav 700 000 kronor såvitt gäller hamphalm och 500 000 kronor såvitt avser linhalm.

Tillika ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* i gemensam skrivelse den 27 december 1946 anhållit, att för budgetåret 1947/48 måtte till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar anvisas ett reservationsanslag av 95 000 kronor. Över framställningen ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret, statens livsmedelskommission, statens linnämnd och statens industrikommission.

Slutligen ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* i anledning av förut omförmälda utredningsuppdrag med skrivelse den 6 november 1946 överlämnat utredning rörande den omfattning, i vilken inhemsk hampodling och hampberedning framdeles böra bedrivas. I utredningen ha ämbetsverken hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för fortsatt stöd åt den inhemska hampodlingen i huvudsaklig överensstämmelse med av ämbetsverken i utredningen förordade riktlinjer och i sådant syfte *dels* hos riksdagen anhålla om bemyndigande att successivt i den mån hampberedningsföretagen, Sveriges hampodlareförening u. p. a. i Värmbol och Aktiebolaget hampberedning i Visby, från hemslöjdslånefonden beviljade hampberedningslån förfalla till återbetalning medgiva befrielse från erläggande av amortering ävensom av ränta å sagda lån, *dels* föreslå riksdagen att för budgetåret 1947/48 till bidrag till stödjande av priset å hamphalm anvisa ett belopp av 700 000 kronor, *dels* bemyndiga statens reservförrådsnämnd att i samråd med statens linnämnd träffa uppgörelse med hampberedningsföretagen angående uppköp av inhemsk hampfiber och *dels* vidtaga åtgärder för beredande av viss representation för staten i styrelserna för nyssnämnda hampberedningsföretag. Över utredningen ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret, statens linnämnd, statens livsmedelskommission, statens priskontrollnämnd, statens in-

dustrikkommission, hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Uppala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Skaraborgs och Örebro län, Sveriges lantbruksförbund, Sveriges industriförbund, Kooperativa förbundet, Svenska lin-, jute- och hampindustriföreningen, Sveriges hampodlareförening u. p. a. samt Aktiebolaget hampberedning.

Statens linnämnd har i sin förenämnda skrivelse den 22 juli 1946 anfört i huvudsak följande.

Behovet av statsbidrag till stödjande av priset på lindhalm under budgetåret 1947/48 är ännu mycket svårt att angiva. Bidragsbehovet är beroende av följande tre omständigheter, nämligen företagens ekonomiska ställning vid föregående räkenskapsårs slut den 30 juni 1946, 1946 års skörderesultat samt prisutvecklingen på lindhalm under produktionsåret 1946/47. Då bokslut ännu icke föreligger från samtliga företag, kan deras ekonomiska ställning icke helt överblickas. De preliminära resultat, som linnämnden inhämtat, tyda emellertid på, att Hallands läns, Östra Götalands samt Mellersta Sveriges linodlareföreningar ha möjlighet att bestrida samtliga kostnader och verkställa nödiga avskrivningar med inkomsterna av försålda produkter. Sistnämnda förenings förlust under räkenskapsåret 1944/45 beräknas bli täckt med tidigare av statsmakterna beviljade statsbidrag. På grund av den dåliga kvaliteten på 1945 års linskörd inom Uppsala-Stockholms och Hälsinglands linodlareföreningars odlingsområden har det ekonomiska utbytet för dessa föreningar blivit sämre än beräknat. Sedan amorteringarna fullgjorts, torde därför ett underskott på 100 000—150 000 kronor kunna förväntas uppstå för vardera av sistnämnda företag. Föreningen Norrlandslin har på grund av förseningar i maskinleveranserna ännu icke kunnat påbörja beredningen. Föreningen har därför måst lagra såväl 1944 som 1945 års linskördar. Dröjsmålet med beredningens igångsättande har förorsakat föreningen betydande förluster. Enligt erfarenhet från de övriga linodlareföretagen måste man räkna med ett sämre ekonomiskt utbyte under beredningsverkets första verksamhetsår än vad senare blir fallet, enär viss tid åtgår, innan driftsledning och arbetare i beredningsverket hinna bli fullt förtrodda med den invecklade röttningsproceduren och med förefintliga specialmaskiner i fabriken. Föreningen Norrlandslin torde därför sannolikt bli i behov av hela det statsbidrag, som enligt gällande bestämmelser kan utgå till företaget under budgetåret 1947/48, nämligen 450 kronor per hektar under år 1946 odlat lin. Årets odlingsareal utgör 487 hektar, varför erforderligt statsbidrag kan beräknas till 219 150 kronor. Sammanlagda medelsbehovet för här ifrågakarande ändamål under budgetåret 1947/48 kan alltså preliminärt beräknas till i runt tal 500 000 kronor under förutsättning att nuvarande priser på lindhalm bibehållas oförändrade under hela produktionsåret 1946/47. Hittills ha priserna på lindhalm på utlandsmarknaden i allmänhet legat avsevärt över nu gällande inhemska priser. Någon prissänkning på inhemska produkter kan därför icke förutses under det närmaste produktionsåret.

I skrivelsen den 27 december 1946 ha *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* yttrat väsentligen följande.

Till bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar ha hittills anvisats reservationsanslag å sammanlagt 1 825 000 kronor. Av nämnda anslag är emellertid för närvarande endast ett belopp av 6 700 kronor disponibelt för ifrågakarande bidragsverksamhet.

Vid auvisande av anslag till ändamålet för budgetåret 1944/45 beslöt 1944 års riksdag, att medel jämväl skulle beräknas för uppförande av en ny linberedningsanstalt i Norrland. Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen ha jämväl sedermera beviljat Föreningen Norrlandslin u. p. a. linberedningslån från hemslöjdslånefonden samt statsbidrag från förevarande anslag för uppförande av en linberedningsanstalt i Mellansel. Denna anstalt, som ursprungligen beräknades komma att draga en kostnad av 1 000 000 kronor, har numera i huvudsak färdigställts. De totala kostnaderna för anstalten ha emellertid till följd av olika omständigheter kommit att uppgå till ett väsentligt högre belopp än vad som ursprungligen beräknades eller 1 608 000 kronor. Den merkostnad av 608 000 kronor, som sålunda uppkommit för beredningsanstaltens uppförande, är i huvudsak att tillskriva omständigheter, över vilka föreningen icke kunnat råda. Det synes med hänsyn härtill skäligt, att föreningen beviljas bidrag och lån av statsmedel jämväl för sagda merkostnad. Ämbetsverken ha också i anledning av en ansökning från föreningen om lån och bidrag för ändamålet beviljat föreningen linberedningslån med 516 800 kronor från hemslöjdslånefonden för bestridande av viss del av sagda merkostnad. Till följd av otillräcklig medelstillgång har det däremot icke varit möjligt att tillgodose föreningens ansökning i vad densamma avser statsbidrag.

Enligt gällande bestämmelser må statsbidrag utgå med belopp motsvarande högst 15 procent av den beräknade och godkända kostnaden och för tillgodoseende av nu ifrågavarande ändamål skulle sålunda erfordras ett belopp av högst 91 200 kronor. Då det belopp av 6 700 kronor, vilket enligt vad förut nämnts för närvarande är disponibelt för bidragsverksamheten, torde komma att tagas i anspråk för vidtagande av vissa kompletterande åtgärder vid linberedningsanstalten i Hybo, för vilket ändamål därutöver ett mindre belopp torde bliva erforderligt, beräkna ämbetsverken det sammanlagda medelsbehovet för ändamålet under budgetåret 1947/48 komma att uppgå till i runt tal 95 000 kronor.

Statskontoret, statens livsmedelskommission, statens linnämnd och statens industrikommission ha i sina remissutlåtanden över förevarande framställning tillstyrkt bifall till densamma.

Jag övergår härefter till en redogörelse för det huvudsakliga innehållet i förberörda utredning rörande den omfattning, i vilken inhemsk hampodling och hampberedning framdeles böra bedrivas.

Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen ha till en början intagit i det följande återgivna uppställning rörande hampodlingens omfattning i landet under åren 1941—1946.

Hampodlingens omfattning i Sverige.

År	Hektar
1941	160
1942	1 870
1943	1 800
1944	1 880
1945	1 940
1946 (preliminärt)	1 999

I anslutning till dessa uppgifter ha ämbetsverken framhållit bland annat följande.

Hampa har under de senaste åren odlats inom flertalet län, i Norrland dock endast sporadiskt. De viktigaste odlingsområdena äro Gotland, som ensamt svarar för omkring hälften av hampodlingen, samt Uppsala, Östergötlands, Skaraborgs och Örebro län.

Ifrågavarande odling har i det närmaste omfattat den areal, som vid odlingens upptagande ansågs erforderlig för att tillgodose det inhemska behovet av mjukfibrig hampa. Den önskvärda arealen beräknades nämligen då till omkring 2 000 hektar. Vad gäller avkastningen per arealenhet ha däremot förväntningarna icke på långt när infriats. Genomsnittsskörden under åren 1942—1945 har sålunda på grund av olika omständigheter icke uppgått till hälften av den kvantitet, med vilken man från början ansåg sig hava anledning kalkylera, eller 5 500 kilogram hamphalm per hektar.

Rörande hampberedningens omfattning i landet under åren 1944 och 1945 ha ämbetsverken lämnat bland andra följande uppgifter.

Beredningsanstalt och skördeår	Beredd hamphalm, ton	Framställd fibernkvantitet, ton
Värmbol:		
1944	2 059	280
1945	2 614	380
Visby:		
1944	2 822	388
1945	3 621	517
Båda anstalterna:		
1944	4 881	668
1945 (preliminärt)	6 235	897

Ämbetsverken ha härefter meddelat vissa uppgifter till belysande av förbrukningen av hampa inom landet. Härvid har — under erinran att inom handeln kunde särskiljas två huvudgrupper av hampa, nämligen hårdfibrig och mjukfibrig — anförts, att den genomsnittliga årsförbrukningen av hampfiber under senare delen av 1930-talet uppgick till 8 900 ton, varav omkring 6 900 ton kunde beräknas ha utgjorts av hårdfibrig och återstoden eller 2 000 ton av mjukfibrig hampa. Under krigsåren hade förbrukningen till följd av de starkt minskade importmöjligheterna måst avsevärt begränsas. Enligt ämbetsverkens mening borde man emellertid åtminstone för den närmaste framtiden räkna med att den totala förbrukningen av hampfiber i huvudsak komme att uppgå till ungefär samma kvantiteter som nyss angivits.

För tillgodoseende av det svenska hampbehovet förelåge, framhålla ämbetsverken vidare, tvenne möjligheter, nämligen import och inhemska hampodling. I dessa hänseenden ha ämbetsverken yttrat bland annat följande.

Under tiden fram till det andra världskriget har det svenska behovet av hampfiber måst och även kunnat helt tillgodoses genom import. Såvitt nu

kan bedömas synas emellertid under den närmaste efterkrigstiden vissa svårigheter möta att i erforderlig omfattning tillgodose behovet av vissa fiberlag. Hårdfiberbehovet, måste av naturliga skäl alltså helt täckas genom import, men tillkomsten av en mera omfattande inhemsk hampodling har skapat förutsättningar för att i viss utsträckning fylla behovet av mjukfiber medelst inhemsk råvara. Den svenska hampfibern har sålunda under krigsåren fått ersätta en del av den importerade mjukfibriga hampan. Det synes dock uteslutet, att den svenska hampodlingen helt skall kunna fylla det inhemska behovet av mjukfibrig hampa. Även om den svenska hampan ytterligare förbättras torde det nämligen få anses omöjligt, att den framdeles kan nå en sådan kvalitet, att den kan taga upp tävlan med den bättre importerade mjukfibriga hampan. Beträffande sådan hampa måste man sålunda förutsätta, att landet allt framgent blir hänvisat till att fylla sitt fredsbehov genom import.

Med ledning av den erfarenhet, som hittills vunnits beträffande den inhemska hampfiberns användbarhet för framställning av hampprodukter, uppskattas inom hampindustrin den kvantitet dylik fiber, som — sett ur enbart teknisk synpunkt — skulle kunna finna användning inom landet under samma förhållanden på hampspinneriområdet, som de vilka rådde mot slutet av mellankrigstiden, till omkring 300 ton tåga och 600 ton blånor. Även om nyssnämnda fibermängder måhända torde böra betraktas såsom minimikvantiteter och således ytterligare förbrukning av inhemsk hampfiber ligger inom möjligheternas ram, synas dock nämnda kvantiteter i huvudsak ägnade att tagas till utgångspunkt vid övervägande av den fortsatta framställningens omfattning. Det måste emellertid härvid hållas i minnet, att en fortsatt förbättring av den inhemska hampfiberns kvalitet skapar ökade förutsättningar för en stegring av förbrukningen utav inhemsk hampfiber.

I anslutning till det anförda ha ämbetsverken framhållit att, då fiberutbytet vid hampberedningen med ledning av den hittillsvarande utvecklingen kunde beräknas till 5 procent tåga och 9 procent blånor, en hampskörd som motsvarade 300 ton tåga samtidigt komme att lämna 540 ton blånor eller ungefär den blåkvantitet, som förutsatts kunna finna avsättning på den inhemska marknaden. En odling, som avpassades med hänsyn till endera fiberkvaliteten, komme följaktligen att också i stort sett motsvara den odling, som krävdes för produktion av erforderlig mängd utav den andra kvaliteten. Denna omständighet underlättade i hög grad bedömandet av den inhemska odlingsarealens önskvärda omfattning.

I ett följande avsnitt ha ämbetsverken lämnat en redogörelse för hampberedningsanstalternas driftsförhållanden m. m. Härom ha ämbetsverken anförts i huvudsak.

Redan anläggandet av beredningsanstaltarna visade sig ställa större anspråk på företagens ekonomiska resurser än vad man från början ansåg sig hava anledning räkna med. Hösten 1941 beräknades anläggningskostnaden för den beredningsanstalt, som då planerades vid Värmbol, till 1 300 000 kronor. Anläggningskostnaden för beredningsanstalten i Visby beräknades vid samma tid till 1 200 000 kronor. På grund av de sedermera inträdda prisstegringarna ävensom vissa ändringar i de ursprungligen uppgjorda byggnadsplanerna hava emellertid kostnaderna blivit ungefär dubbelt så stora som beräknat. Den totala anläggningskostnaden för hampberedningsanstalten i Värmbol utgjorde sålunda sommaren 1946 i runt tal 2 807 000 kronor, däri

inberäknat kostnaden för uppförande av kraftverksanläggning i anslutning till anstalten. För anstalten i Visby beräknades totalkostnaderna sommaren 1944 till i runt tal 2 984 000 kronor. Till bestridande av nu nämnda kostnader ha hampberedningsföretagen i enlighet med gällande bestämmelser erhållit statsbidrag och lån. För uppförande av anstalten i Värmbol ha sålunda beviljats statsbidrag med 327 750 kronor och lån från hemslöjdslånefonden med 1 857 250 kronor, medan motsvarande belopp för anstalten i Visby uppgått till 347 100 respektive 1 966 900 kronor. Härjämte har företaget i Värmbol beviljats lån från vattenkraftslånefonden med 230 000 kronor för uppförande av nyssnämnda kraftverksanläggning.

Båda hampberedningsanstalterna dimensionerades från början så att årligen vid varje anstalt kunde beredas 5 000 à 6 000 ton hamphalm. Då emellertid, såsom förut antytts, hampskördarna icke blivit de beräknade, har anstalternas fulla kapacitet icke kunnat utnyttjas. Detta har i hög grad rubbat förutsättningarna för anstalternas driftsekonomi. Bland annat ha beredningskostnaderna per kilogram hamphalm blivit omkring dubbelt så stora som man från början kalkylerat med. Resultatet har därför blivit, att en driftsförlust uppstått, som — inberäknat avskrivningar — fram till den 1 juli 1945 för Sveriges hampodlareförenings u. p. a. anstalt i Värmbol uppgått till i runt tal 1 200 000 kronor och för Aktiebolaget hampberednings anläggning i Visby omkring 1 060 000 kronor.

Vid övervägande av frågan om hampodlingens och hampberedningens framtida omfattning i landet ha ämbetsverken främst med hänsyn till de ovissa importmöjligheterna samt ur beredskapssynpunkt kommit till den uppfattningen, att en inhemsk hampodling under tiden för den nuvarande odlingsgarantien — intill utgången av år 1950 — bör upprätthållas i ungefär samma omfattning som hittills. Såsom framginge av vad tidigare anförts innebure detta, att inom landet skulle produceras sammanlagt 900 ton hampfiber årligen, vilken kvantitet kunde beräknas erhållas vid beredning av ungefär 6 000 ton hamphalm. Då denna kvantitet under den närmaste framtiden icke kunde påräknas inom någotdera odlingsområdet, måste båda beredningsanstalterna vara i drift för att nyssnämnda kvantitet hampfiber skulle kunna framställas inom landet. Härvid syntes man böra räkna med, att vid vardera anstalten bereddes omkring 3 000 ton hamphalm. Enligt ämbetsverkens uppfattning borde emellertid, så snart större möjligheter föreläge att bedöma förutsättningarna för en framtida import av hampfiber och i vart fall i god tid före utgången av nyssnämnda odlingsgaranti, frågan om den inhemska odlingen och beredningen av hampa efter år 1950 upptagas till övervägande.

Med utgångspunkt från vad sålunda föreslagits ha ämbetsverken verkställt en beräkning av hampberedningsanstalternas ekonomiska resultat under förutsättning av nuvarande prisläge å hampfiber av i medeltal 2 kronor 64 öre per kilogram och att icke några avskrivningar gjordes. Denna beräkning har givit till resultat, att vid företaget i Värmbol skulle uppstå ett underskott av 156 000 kronor och vid företaget i Visby 95 000 kronor. Det bättre resultatet vid Visby har angivits bero på lägre transport- och arbetskostnader.

Emellertid finge man, framhålla ämbetsverken, med hänsyn till förhållandena på världsmarknaden räkna med att priset på den inhemska hamp-

fibern komme att ej obetydligt nedgå. Därest detta bleve fallet, finge man en väsentligt ogynnsammare bild av hampodlingens framtidsutsikter. Till betydande härav ha ämbetsverken utfört beräkningar av kostnaderna för produktion av 900 ton hampfiber under antagande av olika fiberpriser men under i övrigt samma förutsättningar som vid förstnämnda undersökning av driftsresultatet vid hampberedningsanstalterna. För att möjliggöra en jämförelse har även en kalkyl verkställt av kostnaderna för lagring i beredskapssyfte av samma kvantitet hampfiber. De erhållna resultaten, vilka även torde ha en viss betydelse för bedömning av hampodlingens och hampberedningens omfattning efter utgången av år 1950, ha sammanförts i följande uppställning.

Kostnad för produktion respektive lagring i beredskapssyfte av hampfiber (300 ton tåga och 600 ton blånor), kronor

	Antaget prisläge för hampfiber				
	Alter-nativ 1	Alter-nativ 2	Alter-nativ 3	Alter-nativ 4	Alter-nativ 5
Fiberpris, öre per kilo-gram					
tåga	150	200	250	300	350
blånor	85	115	140	170	200
Nuvarande råvaru- och beredningskostnader oförändrade:					
Driften uppehålles vid båda anstalterna...	906 000	592 000	304 000	— 11 000	— 326 000
Enbart lagring	325 000	420 000	506 000	602 000	697 000

I anslutning till uppställningen ha ämbetsverken understrukit, att frågan huruvida inhemsk produktion eller lagring komme att ställa sig ekonomiskt mest fördelaktigt nära sammanhänge med det allmänna prisläget å hampfiber. Vid vissa prislägen skulle, såsom sammanställningen utvisar, inhemsk produktion vara fördelaktigare, vid andra lagring.

Med hänsyn till de kostnader, som sålunda vore förenade med driftens uppehållande vid de båda hampberedningsanstalterna, bleve det enligt ämbetsverkens mening nödvändigt att — därest icke kostnaderna i fråga ansåges böra komma till uttryck i priserna på de slutliga hampprodukterna — hampodlingen lämnades stöd från statsmaktens sida. Detta stöd borde i första hand innefatta befrielse för hampberedningsföretagen från skyldigheten att erlægga amorteringar och räntor å de från hemslöjdsålfonden beviljade hampberedningslånen. Härvid syntes i betraktande av den allmänna osäkerheten rörande den framtida utvecklingen på förevarande område lämpligast att dylik befrielse efter beslut av Kungl. Maj:t medgäves successivt i den mån lånen förfölle till återbetalning. I andra hand borde statsunderstödet, enligt vad ämbetsverken vidare uttalat, lämnas genom odlingsbidrag. För nästa budgetår syntes för detta ändamål i så fall böra beräknas

ett belopp av 700 000 kronor eller det maximala odlingsbidrag, som enligt gällande bestämmelser kunde utgå för 1946 års hampodling.

Såsom ytterligare stöd åt hampodlingen ha ämbetsverken ifrågasatt införande av en viss avsättningsgaranti för den vid hampperedningsföretagen framställda hampfibern. Denna garanti, som borde gälla till och med 1950 års hampskörd, har föreslagits skola få den formen, att statens reservförrådsnämnd eller det organ, som framdeles kunde komma att få sig nämndens nuvarande uppgifter anförtrodda, bemyndigades att under vissa förutsättningar för lagring i beredskapssyfte inköpa hampfiber av inhemskt ursprung. I detta sammanhang ha ämbetsverken vidare ansett erforderligt att den nuvarande importregleringen av hampa, vilken handhas av statens handelskommission, bibehölles jämväl framdeles.

Slutligen ha ämbetsverken uttalat, att staten med hänsyn till det stöd som sålunda föreslagits skola på olika sätt givas den inhemska hampodlingen borde erhålla viss representation i styrelserna för hampperedningsföretagen.

Av de myndigheter och sammanslutningar, vilka avgivit utlåtande över utredningen, ha *statskontoret*, *statens linnämnd*, *statens industrikommission*, *hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Uppsala*, *Södermanlands*, *Östergötlands*, *Gotlands*, *Skaraborgs* och *Örebro län*, *Sveriges lantbruksförbund* samt *Sveriges hampodlareförening u. p. a.* tillstyrkt de i utredningen framförda förslagen eller lämnat desamma utan väsentlig erinran. Dock har statskontoret framhållit, att i den mån anstånd medgäves med förfallande amorteringar å hampperedningslånen uttryckligen borde angivas, om dröjsmålsränta skulle utgå å de förfallna beloppen. Ur yttrandena må i övrigt här blott återgivas följande.

Statens livsmedelskommission har ansett sig böra tillstyrka, att den inhemska hampodlingen och hampperedningen även för budgetåret 1947/48 lämnades det stöd, som erfordrades för att densamma skulle kunna upprätthållas i ungefär oförändrad utsträckning. Kommissionen har icke haft något att erinra mot att odlingsbidraget för nämnda budgetår i enlighet med vad i utredningen ifrågasatts beräknades till 700 000 kronor. Däremot har kommissionen beträffande frågan om befrielse för hampperedningsföretagen från amorteringsskyldighet funnit lämpligare, att de nuvarande amorteringslånen förvandlades till amorterings- och räntefria sådana. Kommissionen har slutligen icke velat motsätta sig, att reservförrådsnämnden erhöle ett bemyndigande av den art som föreslagits.

Statens priskontrollnämnd har yttrat i huvudsak följande.

Vad beträffar frågan om inhemsk hampproduktion under tiden fram till och med 1950, vartill förevarande utredning i huvudsak begränsat sig, vill nämnden uttala, att en fortsatt inhemsk produktion synes böra upprätthållas i den mån importläget gör en sådan produktion motiverad ur försörjningssynpunkt. Därvid torde beslut årligen böra fattas om de erforderliga stödåtgärderna från statsmakternas sida. Emellertid anser nämnden att under sådana förhållanden den clearing mellan priserna å importerad och svenskodlad hampa, som infördes i början av år 1945, bör avvecklas så snart för-

hållandena det medgiva. Nämnden finner det nämligen principiellt oriktigt, att ett högstpris på svenskodlad hampa på detta sätt sänkes genom uttagande av avgifter på billigare importerad hampa, varigenom priset på sistnämnda slag av hampa och därmed prisnivån på hampprodukter höjes.

I fråga om den inhemska hampproduktionen under tiden efter 1950 har nämnden ingen erinran mot att detta spörsmål upptages till förutsättningslös prövning i särskild ordning längre fram, men nämnden anser att utredningen redan i detta sammanhang bort kunna på grundval av det förebragta materialet komma fram till den principiella ståndpunkten, att inhemska statsunderstödd hampproduktion icke bör förekomma sedan normala förhållanden åter inträtt på världsmarknaden. Vid en förutsättningslös avvägning i denna fråga mellan de synpunkter som kunna tala för självförsörjningslinjen och de ekonomiska synpunkterna måste enligt nämndens mening de senare komma att fälla utslaget.

Sveriges industriförbund har förklarat, att förbundet icke villie motsätta sig en fortsatt inhemska hampproduktion under en begränsad tid, men att det knappast syntes motiverat att beslut redan nu fattades i frågan för en så lång tid framåt som till och med år 1950. Tillika har förbundet ansett, att gällande importreglering samt clearingförfarande beträffande hampfiber snarast möjligt borde upphävas, då den svenska hampindustrin respektive dess köpare icke borde tvångsvis belastas med den merkostnad som den inhemska beredskapsproduktionen av hampfiber föranledde.

Samma synpunkter ha anförts av *Svenska lin-, jute- och hampindustriföreningen*.

Kooperativa förbundet har tillstyrkt fortsatt statligt stöd för uppehållande av en begränsad inhemska beredskapsodling av mjukfibrig hampa i huvudsaklig överensstämmelse med vad i utredningen föreslagits, dock tills vidare endast för budgetåret 1947/48. Härjämte har förbundet understrukt, att stödet icke borde utsträckas att gälla längre tid än som nödvändiggjordes av importförhållandena.

Aktiebolaget hampberedning har framhållit såsom önskvärt, att hampberedningsföretagen snarast möjligt finge klargjort, huru statsmakterna ämnade ordna deras förhållande till staten, och att detta avgörande icke såsom i utredningen föreslagits uppskötes till en senare tidpunkt.

III. Odling av gummiförande växter.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 258 framlagda förslag anvisade 1943 års riksdag (skr. nr 444) för budgetåret 1943/44 under elfte huvudtiteln ett reservationsanslag av 70 000 kronor till försöksodling av den gummiförande maskrosväxten *Taraxacum koksagys*. Odlingarna avsågos skola anförtros därav intresserade enskilda odlare, som förklarade sig villiga att med Svenska spannmålsaktiebolaget sluta kontrakt härom. För att stimulera till odling av här avsett slag förutsattes odlarna skola erhålla bestämda priser för levererat frö till blivande utsäde och för levererad rot, varur gummi utvanns. Vidare skulle odlarna garanteras viss ersättning för det

fall, att beräknad rotskörd icke uppnåddes, dock endast under förutsättning att odlingen skett med iakttagande av för densamma givna anvisningar.

Genom beslut den 25 februari 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt industrikommissionen att i samråd med lantbruksstyrelsen vidtaga de åtgärder, som kunde befinnas erforderliga för bedrivande under år 1944 av försöksodling av gummiförande växter i huvudsaklig överensstämmelse med ett av lantbruksstyrelsen framlagt förslag, innebärande bland annat, att den vetenskapliga ledningen av försöksodlingen och arbetet med förädling av koksagysen skulle uppdragas åt Sveriges utsädesförening. Vidare ställde Kungl. Maj:t till kommissionens förfogande från det under elfte huvudtiteln anvisade anslaget till Vissa utredningar och undersökningar ett belopp av 35 000 kronor för bestridande av kostnaderna för försöksodlingarna.

Sedermera anvisade Kungl. Maj:t genom beslut den 25 augusti 1944 till kommissionens förfogande från nämnda anslag ett belopp av ytterligare 30 000 kronor, att av kommissionen användas för bestridande av utgifter under tiden intill den 1 mars 1945 för fortsatta odlingsförsök och förädlingsarbeten med koksagysväxten i huvudsaklig överensstämmelse med en av Sveriges utsädesförening uppgjord arbetsplan.

Härefter har 1945 års riksdag (skr. nr 24), med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 2, bil. 10 p. 1, framlagda förslag, å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under elfte huvudtiteln anvisat ett reservationsanslag av 107 500 kronor till odling av gummiförande växter. Av sagda belopp avsågos dels 30 000 kronor för fullföljande av det av Sveriges utsädesförening vetenskapligt bedrivna arbetet med odlingsförsök och förädlingsverksamhet av koksagys under tiden 1 mars—30 augusti 1945, dels 37 500 kronor för vissa försöksodlingar med koksagys sommaren 1945, och dels 40 000 kronor för konstruktion och utprovning av en planteringsmaskin för ifrågavarande växt.

Vid 1946 års riksdag (prop. nr 108; r. skr. nr 109) har å riksstaten för budgetåret 1946/47 under nionde huvudtiteln till odling av gummiförande växter anvisats ett reservationsanslag av 65 000 kronor, därav 30 000 kronor för ytterligare fullföljande av den av Sveriges utsädesförening bedrivna försöks- och förädlingsverksamheten samt 35 000 kronor till täckande av kostnaderna för vissa tidigare av statens industrikommission gjorda utgifter vid odlingsförsök rörande koksagysväxten.

Med utlåtande den 11 september 1946 har lantbruksstyrelsen överlämnat en den 11 juli 1946 dagtecknad framställning från *Sveriges utsädesförening*, däri föreningen hemställt om anvisande för budgetåret 1947/48 av ett anslag av 30 000 kronor till försöks- och förädlingsverksamhet med koksagys. Över framställningen har *statens industrikommission* den 16 oktober 1946 avgivit infordrat utlåtande.

Sedermera har *Sveriges utsädesförening* i en promemoria den 1 februari 1947 framlagt en plan, avseende de närmaste åren, för bedrivande av förädlings- och försöksverksamhet med koksagys ävensom hemställt, att för bud-

getåret 1947/48 ett anslag av 60 000 kronor måtte ställas till förfogande för ändamålet. Härvid har föreningen avsett 30 000 kronor för växtförädlingsverksamhet och 30 000 kronor för odlingsförsök.

I skrivelsen den 11 juli 1946 har *Sveriges utsädesförening* anført i huvudsak följande.

Den hittills av utsädesföreningen bedrivna verksamheten med koksagys har dels utgjorts av rena odlingsförsök, alltså försök för att utröna de för växten lämpligaste odlingsmetoderna, dels av förädling för att framskaffa ett förbättrat och för vårt lands förhållanden lämpat odlingsmaterial. De odlingstekniska försöken, vilka i första hand utförts vid statens försöksgård vid Flahult, ha givit värdefulla erfarenheter angående de för koksagys lämpligaste jordarna och odlingsområdena samt rörande metoderna för sådd, skötsel och skörd. En fortsatt försöksverksamhet är dock av nöden för att än mera kunna förbättra odlingstekniken och därigenom öka utsikterna för ett lyckat odlingsresultat av denna relativt svårödlade växt.

Beträffande växtförädlingsarbetena med koksagysen ha dessa enligt vad utsädesföreningen omförmåler bland annat omfattat analyser av gummihalten i olika plantor, urval av oförädlade plantor, förökning av dessa plantor samt nytt urval. Dessutom ha arbetena inbegripit förädling genom korsning mellan olika utvalda plantor, röntgenbestrålning och colchicinbehandling. Resultaten av förädlingsarbetena tala enligt föreningens uppfattning för att verksamheten icke bör upphöra utan fortsätta. Med hänsyn till de synpunkter som i propositionen nr 108/1946 uttalades ville föreningen dock ej motsätta sig en viss ytterligare inskränkning av den ifrågavarande verksamheten. Då emellertid å andra sidan en viss eftersläpning vid anslagsanvisningen kommit till stånd och denna eftersläpning enligt föreningens mening snarast möjligt borde bringas ur världen, har föreningen föreslagit att samma summa som under innevarande budgetår, eller 30 000 kronor, ställdes till utsädesföreningens förfogande under budgetåret 1947/48, allt under förutsättning, att viss del av de för tiden 1 september 1945—30 juni 1946 åsamkade utgifterna även kunde täckas genom sagda anslag.

Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt utsädesföreningens framställning och tillika anført.

Lantbruksstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att odlingen i driftsmässig skala av koksagysen är förknippad med åtskilliga, ännu olösta problem av teknisk eller liknande art. Det synes därför lantbruksstyrelsen önskvärt, att den genom industrikommissionens försorg tidigare påbörjade verksamheten för lösande av problem av nyssberörda slag kunde fortsättas. Lantbruksstyrelsen håller för sannolikt, att en verksamhet av sistnämnda slag under tillhoppa omkring fem år skulle vara erforderlig för att åstadkomma en ur beredskapssynpunkt något så när tillfredsställande lösning av berörda problem. Därest industrikommissionen skulle vara i behov av särskilda statsmedel för ifrågavarande verksamhet, vill lantbruksstyrelsen därför här förordna, att erforderliga statsmedel ställas till kommissionens förfogande för ändamålet. Framhållas må, att enbart det av utsädesföreningen bedrivna arbetet med koksagysen icke är tillfyllest för att säkerställa tillfredsställande möjligheter till odling av växten under en avspärningsperiod, utan sagda ar-

bete måste för detta ändamål kompletteras med odlingstekniska och liknande försök huvudsakligen av den art, industrikommissionen igångsatt.

Statens industrikommission har likaledes förordat utsädesföreningens framställning. Kommissionen har vidare uttalat följande.

Lantbruksstyrelsen har framhållit önskvärdheten av att odling i driftsmässig skala av koksagys fortsättes för lösande av problem av teknisk eller liknande art i huvudsaklig överensstämmelse med den tidigare genom kommissionens försorg påbörjade verksamheten. I skrivelse till kommissionen har Sveriges utsädesförening framfört liknande synpunkter som lantbruksstyrelsen. I likhet med lantbruksstyrelsen och utsädesföreningen anser industrikommissionen, att nämnda odling bör fortsättas. Kommissionen torde emellertid icke nu vara det lämpligaste organet att utöva denna verksamhet, utan får kommissionen hänvisa till sin i skrivelse av den 10 april 1946 till Kungl. Maj:t uttalade uppfattning, att denna uppgift borde handhas av Svenska spannmålsaktiebolaget i samråd med särskilda av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga. Därest Kungl. Maj:t icke skulle finna detta lämpligt, torde lantbruksstyrelsen vara mest ägnad härtill.

I promemorian den 1 februari 1947 har *Sveriges utsädesförening* inledningsvis berört de hittills vunna erfarenheterna i fråga om koksagysväxten och därom anfört i huvudsak följande.

Genom de utförda odlingsförsöken har kunnat konstateras, att koksagys är odlingsbar i vårt land på vissa typer av jordar, ehuru odlingen är förknippad med en del svårigheter. Enligt vad hittills kunnat utrönas finnes icke någon annan gummiförande växt, som kan komma i fråga som leverantör av naturkautschuk inom vårt land. Koksagysgummit har befunnits vara av mycket god kvalitet, jämförbar med den hos importerat Hevea-gummi, men det har under hittills rådande odlingsbetingelser blivit mycket dyrbart.

Beträffande förädlingsarbetets möjligheter och resultat framhålles i promemorian, att redan nu framkommit stammar, som i gummiskörd per hektar ligga mera än 80 procent över ursprungspopulationen, och att enstaka plantor utvalts, vilka ha flerdubbelt högre kautschukhalt än genomsnittet. Det hittills framvunna koksagysgummit hade blivit mycket dyrt — produktionspriset torde ha rört sig om 25 kronor per kilogram eller mera. Efterhand som ett bättre sortmaterial och billigare odlingsmetoder komme till användning, kunde produktionspriset dock beräknas sjunka avsevärt. Att denna prissänkning skulle kunna drivas så långt, att det svenskodlade koksagysgummit skulle kunna framställas till priser, som motsvarade världsmarknadspriset å Hevea-gummi, syntes dock för närvarande föga troligt. Koksagysväxtens roll i vårt land torde därför i huvudsak böra bedömas ur ren beredskapssynpunkt. Att inrikta arbetena på att i en avspärrningssituation täcka hela vårt oundgängliga gummibehov genom koksagysodling — för att därigenom inbespara de avsevärda kostnader för konstgummiproduktion och därmed förenad forskningsverksamhet redan i fredstid — syntes emellertid icke tillrådligt bland annat emedan erfarenheten visat, att det i en plötsligt inträdande avspärrningssituation icke vore möjligt att med ens få fram en storodling av en ny eller förut endast i obetydlig omfattning odlad växt.

Med dessa utgångspunkter har utsädesföreningen framlagt en plan för verksamheten med koksagys under de närmaste åren och härvid anfört.

Vid en fortsatt verksamhet med koksagys i syfte att förbilliga den producerade kautschuken torde det vara lämpligt att gå fram på två vägar, dels att genom växtförädling förbättra odlingsmaterialet och dels att genom försök rörande odlingsmetodiken, kombinerade med maskintekniska försök, söka förenkla, rationalisera och förbilliga själva odlingen. De vid utsädesföreningen bedrivna förädlingsarbetena med koksagys böra sålunda fullföljas. Samtidigt härmed bör en viss försöksverksamhet upprätthållas, avseende att dels utprova lämpligaste odlingsplatser och lämpligaste jordar, dels att undersöka möjligheterna att förenkla och förbilliga driften genom mekanisering. Att de viktigaste problemen rörande koksagysens odling inom de närmaste åren bliva lösta får nämligen anses vara en förutsättning för att de genom växtförädlingsverksamheten vunna framstegen efter hand skola kunna utnyttjas.

Av de under senaste år bedrivna försöksarbetena med koksagys har en mindre del, nämligen parcellförsöken för utrönande av olika odlingsåtgärders inverkan på avkastningen, stått under utsädesföreningens ledning, dock så, att föreningen överlätit denna gren av verksamheten till statens försöksgård vid Flahult. Vid nämnda försöksgård finnas lämpliga jordar för dylika försök, och föreningen vill därför tillstyrka, att försöksverksamheten i fråga fortsättes på Flahult.

Förutom den vid Flahult bedrivna försöksverksamheten har en försöksverksamhet av annat slag bedrivits av statens industrikommission. Industrikommissionen har nämligen ombesörjt dels ett fåtal odlingar i större, fältmässig skala, dels ett större antal smärre provodlingar inom olika delar av landet. Genom industrikommissionens försorg har dessutom en rätt omfattande försöksverksamhet bedrivits syftande till att framskaffa lämpliga maskiner för koksagysodlingens mekanisering och förbilligande. Jämväl dessa verksamhetsgrenar synas böra upprätthållas. Då genom industrikommissionens arbeten redan förslag till en del lovande maskintyper framkommit, anser föreningen det synnerligen lämpligt, att även detta arbete får fortgå. För att det skall bliva möjligt att utföra praktiska prov med de maskiner av olika slag, som därvid kunna framkomma, är det nödvändigt att varje år utlägga ett antal odlingar i fältmässig skala. Härigenom vinnes dessutom den fördelen, att kalkyler över odlingens ekonomi och produktionskostnader för de framställda gummit kunna uppgöras, vilket ej är möjligt i parcellförsök. Dessutom kan, om en eller ett par av dessa odlingar användas för fröskörd, en viss fröreserv erhållas, vilket är nödvändigt, om odlingsarealen i en avspärrningssituation någorlunda snabbt skall kunna utökas. Enligt föreningens mening skulle det vara lämpligt med två dylika odlingar på organogen jord och två på fastmarksjord i södra och mellersta Sverige samt en i södra Norrland. Lämplig storlek på varje odling kunde vara 1 hektar. Som en komplettering av dessa maskinskötta odlingar borde dessutom finnas smärre provodlingar inom olika trakter och jordar av det slag, som industrikommissionen hittills ombesörjt genom J. U. F.-organisationen.

Rörande organisationen av ifrågavarande verksamhet har utsädesföreningen framhållit följande.

Om det icke anses möjligt eller lämpligt, att statens industrikommission fortsätter förenämnda försöksverksamhet vill utsädesföreningen föreslå, att all försöksverksamhet med koksakys — alltså såväl den av utsädesföreningen

hittills ombesörjda verksamheten vid Flahult som den av industrikommisionen omhänderhavda — överlåtes på statens jordbruksförsöksanstalt, som i fråga om de maskintekniska försöken borde kunna samarbeta med Jordbrukstekniska föreningen. Om emellertid förfarandet att lämna anslag för den planerade försöksverksamheten direkt till jordbruksförsöksanstalten och Jordbrukstekniska föreningen av någon anledning anses vara mindre lämpligt än att låta hela anslaget gå genom utsädesföreningen, vill föreningen icke motsätta sig detta sistnämnda förfarande. Även under dylika omständigheter räknar föreningen dock med att odlingsförsöksverksamheten och maskinförsöken skola kunna ombesörjas av de båda förut nämnda institutionerna, och torde det i så fall vara lämpligt, att ledningen av verksamheten omhändervhas av en samarbetsdelegation, bestående av representanter för Sveriges utsädesförening, statens jordbruksförsöksanstalt och Jordbrukstekniska föreningen.

Utsädesföreningen har beräknat kostnaderna för den sålunda föreslagna verksamheten till 60 000 kronor för år, därav 30 000 kronor till växtförädlingsarbetena vid utsädesföreningen samt 30 000 kronor till verksamheten i övrigt. Av sistnämnda belopp ha 10 000 kronor avsetts för de egentliga odlingsförsöken, 10 000 kronor för experimentodlingarna samt återstående 10 000 kronor för de maskintekniska försöken.

Utsädesföreningen har slutligen uttalat, att därest statsmakterna beslöte att under några år stödja försöksverksamheten med koksagys ungefär i den omfattning, som sålunda föreslagits, man måhända kunde påräkna att gummiindustrien, som under sistlidna år lämnat ekonomiskt stöd åt denna försöksverksamhet, även i fortsättningen ville stödja densamma.

Föredraganden.

Såsom livsmedelskommissionen anført är frågan om den omfattning, i vilken odling av oljeväxter inom landet bör eftersträvas under år 1947, i första hand beroende av försörjningsläget beträffande matfett och linolja samt kostnaderna för de producerade oljorna. Enligt vad i ärendet upplysts torde man för år 1947 få räkna med en i förhållande till behovet otillräcklig import av ifrågavarande produkter. Härtill kommer att importpriserna å matfett och linolja stigit mycket kraftigt under den senaste tiden. Med hänsyn till båda dessa omständigheter synes det erforderligt, att även under år 1947 en inhemsk odling av oljeväxter kommer till stånd i icke obetydlig omfattning. En förutsättning härför torde emellertid vara att det statsstöd, som hittills under krisåren lämnats oljeväxtodlingen, jämväl under nämnda år upprätthålles. Härvid torde stödåtgärderna i huvudsak böra givas samma utformning som förut varit fallet. Sålunda bör i fråga om den odling, som kommer till stånd under år 1947, garanteras ett visst pris per kilogram vårodlat oljeväxtfrö, medan beträffande höstraps och höstrybs av 1948 års skörd bör fastställas ett högsta garantipris. Något garantipris å hampfrö synes däremot icke heller för innevarande år behöva fastställas.

Med hänsyn till den skada som till följd av den stränga kylan under vin-

tern kan ha uppkommit å de under sistförflutna höst besådda oljeväxtarealerna synes särskilt angeläget att betydande odlingar av vårsådda oljeväxter åstadkommas. I fråga om garantiprisernas storlek anser jag mig därför i huvudsak kunna biträda livsmedelskommissionens förslag, vilket i fråga om vårsådda oljeväxter innefattar vissa prishöjningar i förhållande till år 1946. Garantipriserna per kilogram vårsått till oljefabrikerna levererat frö med 9 procent vattenhalt torde alltså böra fastställas till 1 krona 1 öre för frö av vårraps, 90 öre för frö av vitsenap, 95 öre för frö av fiskebysenap, 1 krona 1 öre för frö av vallmo och 92 öre för linfrö. Enligt vad kommissionen anfört skulle odlarna vid nämnda garantipriser kunna för frö med 18 procent vattenhalt av vårraps och vitsenap påräkna en ersättning, som med 10 öre överstiger samma ersättning för innevarande produktionsår. Garantipriset för frö av höst-raps och höstrybs av 1948 års skörd synes i likhet med vad som fastställts för 1947 års skörd icke böra överstiga 91 öre per kilogram. Härjämte torde livsmedelskommissionen för att eventuellt uppkommande överskottspartier av hampfrö skola kunna tillgodogöras för oljeutvinning böra äga befogenhet att föranstalta om inlösen av dessa fröslag till pris, som med hänsyn till oljehalten i fröna motsvarar högst garantipriset för vårraps eller sålunda 1 krona 1 öre per kilogram. Enahanda befogenhet bör tillkomma kommissionen även beträffande andra oljehaltiga fröslag, till exempel solros, soja, crambe, lindådra med flera. Hinder torde emellertid icke böra möta mot att i fråga om icke kontraktsodlade fröpartier fastställas inlösningspriser, vilka understiga de priser, som i anslutning till vad jag i det föregående förordat böra utgå till kontraktsodlare.

Organisationen av odlingen av de egentliga oljeväxterna synes jämväl under det kommande produktionsåret böra handhas av Sveriges oljeväxtodlares centralförening, medan organisationen av odlingen av spånadslin torde böra ombesörjas av linberedningssammanslutningarna samt Riksförbundet lin och hampa.

Även för nästa budgetår torde medel böra ställas till förfogande för viss förädlings- och försöksverksamhet med oljeväxter. För detta ändamål torde böra beräknas ett belopp av tillhoppa 40 000 kronor. Härav synas 18 000 kronor böra avses för Sveriges utsädesförening, 15 000 kronor för Algot Holmberg & söner aktiebolag samt återstående 7 000 kronor för statens växtskyddsanstalt. Då emellertid enligt vad livsmedelskommissionen upplyst av de under tidigare budgetår för ändamålet anvisade medlen en behållning av omkring 67 000 kronor kan beräknas återstå vid utgången av innevarande budgetår, synes någon särskild medelsanvisning icke vara erforderlig för budgetåret 1947/48 utan torde de av mig nu förordade medlen kunna utgå ur nyssnämnda behållning.

De förluster, som kunna komma att uppstå i anslutning till 1947 års oljeväxtodling, böra liksom fallet varit under år 1946 täckas med anlitan- de av livsmedelskommissionens clearingkassa för fettvaror. Clearingkassans medel torde även i den mån så prövas erforderligt få tagas i anspråk för utlämnande av förskott till inlösen av oljeväxtfrö.

Bemyndigande torde böra inhämtas av riksdagen att vidtaga åtgärder för stödjande av odlingen av här ifrågavarande kulturväxter i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag nu förordat. Jag förutsätter, att, därest några större förskjutningar i försörjningsläget skulle inträffa, Kungl. Maj:t må äga befogenhet att vidtaga erforderliga jämkningar i stödåtgärderna.

Liksom fallet varit med oljeväxtodlingen har även odlingen av lin och hampa under krisåren erhållit ett avsevärt stöd från statsmakternas sida. Detta stöd har i huvudsak utgått i form av statsmedel för utlämnande av bidrag och lån till uppförande av lin- och hampberedningsanstalter, varjämte prisgarantier lämnats odlarna av ifrågavarande växtslag. Det stöd som på detta sätt kommit den inhemska lin- och hampodlingen tillgodo har, såsom den föregående redogörelsen giver vid handen, uppgått till betydande belopp.

Enligt vad statens linnämnd anfört torde tre av landets sex linodlareföreningar få möjlighet att bestrida samtliga kostnader för verksamhetsåret 1945/46 och verkställa nödiga avskrivningar. Däremot torde övriga tre föreningar, nämligen Uppsala-Stockholms och Hälsinglands linodlareföreningar samt Föreningen Norrlandslin u. p. a. komma att redovisa förluster å rörelsen under nämnda verksamhetsår. Med hänsyn härtill har nämnden hemställt, att såsom bidrag till stödjande av priset å linhalm av 1945 års skörd måtte anvisas ett belopp av 500 000 kronor. Då denna anslagsberäkning synes stå i överensstämmelse med förberörda statsgaranti tillstyrker jag, att ett belopp av nämnda storlek äskas för ändamålet.

Såsom kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i sin skrivelse den 27 december 1946 framhållit ha kostnaderna för uppförande av Föreningens Norrlandslin u. p. a. linberedningsanstalt i Mellansel kommit att uppgå till väsentligt högre belopp än som ursprungligen beräknats, eller 1 608 000 kronor i stället för 1 000 000 kronor. Då emellertid den merkostnad av 608 000 kronor, som sålunda uppstått, ansetts vara att tillskriva omständigheter över vilka ifrågavarande förening icke kunnat råda, vill jag i likhet med de hörda remissmyndigheterna icke motsätta mig, att föreningen beredes möjlighet till erhållande av statsbidrag även för nämnda merkostnad. Enligt gällande bestämmelser skulle dylikt bidrag kunna utgå med högst 91 200 kronor. Emellertid finnes enligt vad som uppgivits för ändamålet blott tillgängligt ett belopp av 6 700 kronor. Med hänsyn härtill och då dessa medel ävensom ett ytterligare mindre belopp torde komma att erfordras för vissa kompletterande åtgärder vid linberedningsanstalten i Hybo, synes i enlighet med vad ämbetsverken föreslagit för ifrågavarande bidragsverksamhet böra beräknas ett belopp av sammanlagt 95 000 kronor. Jag tillstyrker sålunda, att å riksstaten för budgetåret 1947/48 uppföres ett reservationsanslag av 95 000 kronor för ändamålet. Anslaget torde liksom förut böra benämnas Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar.

Vad härefter angår hampodlingen och hampberedningen, som i vårt land endast omfattat mjukfibrig hampa, har såsom av det i föregående lämnade redogörelsen framgår frågan om dess framtida omfattning varit föremål för

särskild utredning av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen. Härvid ha ämbetsverken kommit till det resultatet, att en inhemsk, vid behov statsunderstödd hampodling och hampberedning bör upprätthållas i nuvarande omfattning, motsvarande en areal av omkring 2 000 hektar eller cirka 900 ton mjuk hampa, åtminstone under tiden för gällande odlingsgaranti eller sålunda intill utgången av år 1950. Uppenbarligen bör vid bedömande av denna fråga en avvägning ske mellan å ena sidan möjligheterna att tillgodose det inom landet förefintliga behovet av hampa och å andra sidan de ekonomiska förutsättningarna för en fortsatt inhemsk hampodling och hampberedning. För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att det i varje fall i nuvarande läge — främst med hänsyn till de ovissa importmöjligheterna — icke är tillrådligt att nedlägga ifrågavarande verksamhet, även om detta kommer att medföra ytterligare behov av statsstöd. Med hänsyn till rådande osäkerhet om den framtida utvecklingen på området är jag icke beredd att förorda att beslut nu fattas beträffande hampodlingens omfattning för så lång tid som ämbetsverken ifrågasatt. Enligt min mening torde det tills vidare få anses vara tillfyllest, därest den inhemska hampodlingen och hampberedningen upprätthålles även under nästkommande budgetår i ungefär samma utsträckning som hittills skett. Härvid förutsätter jag, att driften hålles i gång vid båda hampberedningsanstalterna.

En förutsättning för en fortsatt hampodling och hampberedning under budgetåret 1947/48 torde vara, att statsmakterna jämväl under nämnda budgetår giva sitt stöd åt hampberedningsföretagen. Detta stöd torde böra lämnas på samma sätt som för innevarande budgetår eller i form av odlingsbidrag och anstånd med erläggande av under budgetåret förfallande amorteringar och räntor å erhållna hampberedningslån. Till frågan om en eventuell avskrivning av nämnda lån torde sålunda enligt min mening ståndpunkt icke nu böra fattas. Enligt verkställda beräkningar skulle för stödjande av priset å hamphalm av 1946 års skörd kunna utgå bidrag med 700 000 kronor. Då dessa beräkningar torde böra godtagas anser jag mig böra förorda, att ett belopp av nämnda storlek äskas för ändamålet. I anslutning härtill och med beaktande av vad jag i det föregående förordat beträffande stöd åt linodlingen tillstyrker jag, att å riksstaten för budgetåret 1947/48 under anslagstiteln Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å linhalm och hamphalm uppföres ett reservationsanslag av (500 000 + 700 000 =) 1 200 000 kronor. Det torde få ankomma å Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande anslagets disposition.

Därest så skulle befinnas nödvändigt för hampberedningsföretagens bedrivande under nästkommande budgetår torde dessa böra kunna medgivas anstånd med erläggande av intill den 1 juli 1948 förfallande amorteringar å erhållna hampberedningslån, ehuru fortsatt amortering enligt hittillsvarande plan utgjort förutsättningen för fastställandet av de förut omförmälda odlingsbidragen.

Vid bifall till vad jag nu föreslagit i fråga om den inhemska hampodlingens och hampberedningens fortsatta bedrivande torde anledning saknas att

i förevarande sammanhang till prövning upptaga de väckta frågorna om viss avsättningsgaranti för inhemsk hampfiber samt om representation för staten i styrelserna för hampberedningsföretagen. Ej heller torde skäl föreligga, att nu taga ställning till spörsmålen om upphävande av gällande importreglering och prisclearingsförfarande beträffande hampa.

I propositionen nr 108/1946 uttalade jag beträffande odlings- och försöksverksamheten med koksagys, att tills vidare huvudsakligen den av Sveriges utsädesförening vetenskapligt bedrivna försöks- och förädlingsverksamheten med denna växt borde ytterligare fullföljas. Häremot hade riksdagen icke något att erinra. Enligt vad den i ärendet förebragta utredningen giver vid handen torde den verksamhet, som på grund härav under innevarande budgetår ägt rum vid utsädesföreningen, få anses vara så lovande med hänsyn till möjligheterna att uppnå en beredskapsodling av ifrågavarande växtslag, att densamma bör fortsätta även under nästkommande budgetår. Jag vill därför i likhet med lantbruksstyrelsen och statens industrikommission tillstyrka, att det av utsädesföreningen äskade beloppet av 30 000 kronor ställes till förfogande för ändamålet. Såsom utsädesföreningen uttalat torde emellertid en förutsättning för att de vid föreningen bedrivna förädlingsarbetena till fullo skola kunna utnyttjas vara, att jämsides därmed företagas vissa odlings- och maskintekniska försök rörande koksagysväxten. Med hänsyn härtill anser jag mig böra förorda, att en dylik försöksverksamhet under nästa budgetår kommer till stånd i den omfattning som utsädesföreningen ifrågasatt. Till bestridande av kostnaderna för denna försöksverksamhet torde i anslutning till vad utsädesföreningen föreslagit böra avses ett belopp av 30 000 kronor, varav 20 000 kronor synas böra ställas till förfogande för statens jordbruksförsöksanstalt och 10 000 kronor för Jordbrukstekniska föreningen.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle för ifrågavarande ändamål erfordras ett belopp av sammanlagt (30 000 + 30 000 =) 60 000 kronor. Å riksstaten för budgetåret 1947/48 bör alltså upptagas ett reservationsanslag av denna storlek. Anslaget synes liksom förut böra benämnas Odling av gum-miförande växter. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter angående anslagets disposition, som må befinnas erfordrerliga.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva, att stöd för odling av de i det föregående omnämnda kulturväxterna må ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av mig uppdragna riktlinjer;

2) å riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa

dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till lin- eller hampberedningsanläggningar ett reser-

vationsanslag av kronor 95 000

Kungl. Maj:ts proposition nr 113.

dels till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å linhalm och hamphalm ett reservationsanslag av kronor 1 200 000 och dels till Odling av gummiförande växter ett reservationsanslag av kronor 60 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.